

הרב אליהו אחרר

השפעת החרדה בשדרות על דיני נדה

שאלת תושב שדרות:

בימים האלו שיש לפתע התראות ולעיתים אף פגיעות של טילי קאסם הנורים מעזה וסביבותיה, ונשמעים רעשי אזעקה ופיצוצים וכיוצא בזה, האם אזעקות ופיצוצים מעין אלו נחשבים ל'בעיותא' (פחד ובהלה) ומחייבים את האשה לבדוק שמא ראתה דם? ואם לא בדקה – האם נטמאה לבעלה?

תשובת הרב אליהו אחרר:

במשנה נידה ט, ב, קובעים בית שמאי שכל הנשים מתות נדות. והגמרא בדף עא, א, שואלת 'מאי טעמייהו דבית שמאי, אי נימא משום דכתיב (אסתר ד, ד) ותתחלחל המלכה, ואמר רב מלמד שפירסה נדה [מחמת פחד ובהלה ממה ששמעה], והכא נמי אגב ביעתותא דמלאכא דמותא [הבהלה ממלאך המות] חזיא – והאנן תנן שחרדה מסלקת את הדמים? הא לא קשיא, פחדא צמית, ביעתותא מרפיא'. ופירש רש"י שם: 'פחדא צמית – דאגת יראה שאינה באה פתאום, כי הכא מפני פחד כרכום, צמית ומסלק הדמים. וביעתותא – הבהלות פתאום שאדם רואה או שומע ונבהל, מרפיא ומביא דם, כבאסתר ובשעת מיתה'.

והמאירי כתב (נידה דף ט) שמטעם זה אם נחבאת במחבא צריכה בדיקה לכתחילה, כיון שלא כל פחד דרכו לסלק את הדמים, ואדרבה יש פחד פתאום שדרכו להביא דם, ושמא הפחד שנמצאת בו הוא כזה שגורם ראית הדם, ואין כל הדעות שולטין להבחין בין פחד לבהלה, ולכן לכתחילה צריכה לבדוק בשעת וסתה.

והגאון רבי עקיבא איגר (בהגהותיו לשו"ע יו"ד סימן קפד) ציין לדברי המגן אברהם (או"ח סי' ג ס"ק יד), שהקשה שבגמרא נידה דף יג אמרינן שאסור לאדם לאחוז באמתו מפני שגורם להרהור ולהוצאת ז"ל, ואם הוא במצב של ביעתותא מותר שמכיון דבעית לא אתי להרהורי, אך השו"ע לא ציין פרט זה (שבמקום ביעתותא מותר לאחוז) וטעמו כפי שביאר בבית יוסף שאין אנו בקיאים מהו ביעתותא.

ולכאורה דין זה סותר את מה שפסק בשו"ע יורה דעה הלכות נידה שחרדה מסלקת את הדמים, ואין צריכה לחוש לויסתה במקום חרדה. ומוכח שגם לדין בקיאים בחרדה, ואפשר לסמוך על זה להלכה אף לענין היתר

תשמיש לשיטתו, ומדוע באו"ח שלא הביא דין זה להלכה? וכתב המגן אברהם שצריך לומר שלענין וסתות דרבנן מקילין לסמוך על מה שהיא במצב של חרדה, אבל לענין איסור חמור דאורייתא של הוצאת ז"ל לא סמכו על זה, שאין אנו בקיאים מהי ביעתותא. ועוד יש מקום לומר, שלענין נידה טבע האשה שכשהיא בחרדה אין הגוף פועל את פעולת ראיית הדם אף בשעת ויסתה, ובוזה שפיר אנו בקיאים מהי חרדה המסלקת הדם, מה שאין כן לענין הרהור, שצריך פחד כזה ששובר את ההרהור, בזה אין אנו בקיאים מהו ביעתותא שבכוחה לשבור את תאוות היצר.

ראינו לעיל שחרדה מסלקת את הדמים דוקא בדאגה ופחד שאינם פתאומיים; בגמרא (נידה דף ט וסוטה דף כ, ב) הוזכר ענין זה לגבי טהרות, והפוסקים העתיקוהו לגבי היתר אשה לבעלה. אבל ביעתותא, דהיינו פחד ובהלה הבאים פתאום, גורמים לפעולה הפוכה שמביאה את הדם. ונחלקו הפוסקים באשה שאירע לה פחד פתאום אם צריכה בדיקה להתירה לבעלה. דעת החת"ס בשו"ת סי' קסג שאינה צריכה בדיקה, שעל ידי הבהלה בא הדם כדרכו בהרגשה ובשפע, וכדאמרין באסתר מלמד שפירסה נדה והיינו כדרך וסת, אך אם לא הרגישה וגם לא בא דם בשפע אין צריכה לחשוש שראתה טפת דם בלא הרגשה. אבל הגר"ש קלוגר בשו"ת קנאת סופרים בהשמטות לשיורי טהרה סי' כח, וכן בשו"ת עמק שאלה סי' כח, כתבו שצריכה בדיקה, משום שיש לחשוש שמחמת הבהלה ראתה טיפת דם בלא הרגשה.

ואף לדעת החת"ס סופר שאינה צריכה בדיקה משום דסמכין על זה שלא הרגישה, כתב בספר סוגה בשושנים סי' ג סע' טו שאם אירע לה דבר מעין זה אסור לבעלה לבוא עליה עד שישאלנה אם הרגישה, שכיון שטבע הבהלה להביא דם יש לחשוש לכך, עד שיתברר שלא הרגישה כלל.

להלכה לענ"ד יש להחמיר באיסור נידה החמור, ולכן אשה שאירע לה פחד פתאומי ובהלה, כגון פיצוץ, תאונה או עצירה פתאומית של הרכב (באופן שאינו מצוי), או ששמעה בשורה רעה רח"ל באופן שנבהלה, צריכה בדיקה לברר שלא ראתה דם מחמת הבהלה, וכמו כן אסורים בחיי אישות עד שתעבור הבהלה ותבדוק עצמה שהיא טהורה.

וכמו כן כשנמצאים במקום שבו נשמעות אזעקות, כמו בימי מלחמת המפרץ בשנת תשנ"א בכל הארץ כמעט, ובימים אלו בשדרות וסביבותיה, נראה שמצב זה נחשב כ'בהלה' וצריכה בדיקה. ואף שצפוי מראש בלילות המלחמה שיתכן שתהיה אזעקה, מכל מקום בשעת האזעקה עצמה קיימת בהלת פתאום, בפרט כשנשמעים גם קולות פיצוץ. ויש להוכיח שגם באופן שידעה על הסכנה מקודם קיימת ביעתותא דמרפאי בשעה שבאה הבהלה, מסוגיית הגמרא בסוטה (דף כ) שהביאה דין זה באשה סוטה ששותה המים

ונצבית, והרי שם שמעה האשה קודם מהכהן את שבועת האלה, וידעה מה עתיד לקרות לה, ואפילו הכי בשעה שנצבית איכא ביעתותא דמרפיא.

אמנם אפשר לדחות ולומר שבסוטה האשה עצמה אינה מאמינה לדברי הכהן וסבורה שלא תינזק, ולכך כשנצבית קורית לה בהלה פתאומית.

ולדינא נ"ל שגם כשידעה על הסכנה מקודם בשעה שבאה הבהלה – קיימת 'ביעתותא דמרפיא' שעלולה לגרום לביאת הדם, ועליה לבדוק שלא נטמאה. וכן פסק בשו"ת מהר"ם שיק בתחילת חלק יור"ד בתשובה לחתנו. וכל אדם יתייעץ בזה עם רבו, כי אין המקרים שווים, וההכרעה בדבר למעשה אינה פשוטה ואינה קלה.

לאחרונה שוחחתי בעניין זה עם ידידינו היקר הרב פרופ' א"ס אברהם מה"ס נשמת אברהם (אשר ידיו רב לו בענייני רפואה והלכה) ומנסיונו לא הגיעה לפניו אשה מבוגרת (לאחר גיל המעבר) שתראה דם מחמת בעיתותה (פחד, בהלה).

לכן לאחר דברי הפוסקים והרופאים נראה לע"ד שבאשה מבוגרת שחדל להיות לה אורח כנשים וה"ה לכל הנשים שמסולקות דמים כמעבורות ומניקות וכיו"צ אם נשמע קול נפץ או בהלה כל שלא הרגישה טהורה אף ללא בדיקה.

מקור: אסיא פא-פב עמ' 52-53 (2008).